

Egyébként a kazettavásárlás jelenleg is központi módon történik, de most már nem az uniformizálási törekvések, hanem a 15%-os árkedvezmény miatt, amelynek elnyerésére éppen a szűkös beszerzési keretek kényszerítik az illetékeseket.

A referált helyzetjelentés záró bekezdése a következő: „Arra a kérdésre, hogy a szóban forgó könyvtárak kazettakölcsönzővé alakulnak-e át, ma még nem adható egyértelmű felelet. Remélem azonban, hogy ez meghatározó többségükben nem következik be. A katonai (közművelődési) könyvtárak ennek ellenére válaszút elé érkeztek. Szerényen és szerény körülmények között tevékenykednek. Csak hogy mindez a mai mozgalmas időszakban már nem elégséges.”

(Futala Tibor)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Általános kérdések

96/256

STEEL, Virginia - WELCH, C. Brigid [ed.]: The future of information services = J. Libr. Admin. 20. vol. 1995. 3/4. no. 1-196. p.

Az információs szolgáltatás jövője. (Tematikus szám, 12 közlemény)

Egyetemi könyvtár; Együttműködés -nemzetközi; Információipar; Könyvtárosképzés és, dokumentálóképzés; Prognózis; Számítógép-hálózat; Tájékoztató munka

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CEN-

TER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

A közlemények címe: Mi mindent kíván a vezetőtől az információs szolgáltatás jövője? – Rendszerszemléletű gondolkodás az információs szolgáltatás terén. – „Útkövezés”: a városi elektronikus információs infrastruktúra kiépítése. – Tájékoztató szolgáltatások és gazdasági fejlődés: új lehetőségek az együttműködésre. – Nemzetközi és külföldi tájékoztató szolgáltatások a táguló globális közösségben. – A képzés jövője. – Könyvtári és tájékoztató tanulmányok a 21. századi gyakorló szakember számára. – A referenz most és majd. – Együttműködés a felsőoktatással: a könyvtárak jövője. – A jövő útjai a kormányzati információk ügyében. – A térítéses szolgáltatások és a könyvtárak jövője. – A tájékoztató szakember szerepe a térítéses szolgáltatások kiválasztásában.

Állomány, állományalakítás

96/257

DROBNICKI, John A. [et al.]: Holocaust-denial literature in public libraries: an investigation of public librarians' attitudes regarding acquisition and access = Public. Acc. Serv. Q. 1. vol. 1996. 1. no. 5-40. p.

Holocaust-tagadó könyvek a közművelődési könyvtárakban: a könyvtárosok véleménye ezek beszerzéséről és hozzáférhetővé tételéről

Felmérés [forma]; Ismeretterjesztő irodalom; Közművelődési könyvtár; Olvasáskorlátozás; Szakirodalom -történettudományi; Tájékoztató szabadsága

A tanulmány a közkönyvtárosok hozzáállását és véleményét vizsgálta az intellektuális szabadsággal, az állomány kiegyensúlyozottságával és az igazságuk tekintetében vitatott művekkel kapcsolatban. A felmérés a náci tömegpusztítást, a Holocaust-ot tagadó irodalomra összpontosított, amely megkísérli vitatni, illetve egyenesen ta-

gadni a Holocaust történelmi tényét. A néhol nem egyértelmű eredmények arra utalnak, hogy a könyvtárosok nyitottabbak az ilyen irodalom iránt, mint azt előzetesen feltételezték, és a külső nyomás ellenére is beszerzik és az olvasók rendelkezésére bocsátják őket.

(Autoref.)

Lásd még 305

Különgyűjtemények

96/258

BOSSEN, Peter: 100 Jahre Filmgeschichte und mehr. Die Film- und Videobibliothek der Hamburger Öffentlichen Bücherhallen = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 1.no. 57-64.p.

100 év filmtörténet. A Hamburgi Városi Könyvtár film- és videokönyvtára

Filmgyűjtemény; Városi könyvtár; Videotár

Hamburgban, Altona városrészben a 90-es évek elején nagy ráfordítással Film- és Média-centrumot létesítettek. Ebben számos olyan intézmény kapott helyet, mely a filmmel, annak előállításával, terjesztésével, archiválásával, a filmmel kapcsolatos ismeretek oktatásával foglalkozik. Néhány hónappal a centrum megnyitása után, 1993 júniusában megnyílt benne a Városi Könyvtár Film- és Videokönyvtára is.

Az új intézmény több kíván lenni, mint a professzionisták szűk körének szakkönyvtára: a film laikus rajongóit is ki akarja elégíteni. Célja:

- lehetőség szerint a filmtörténet minden korszakát és stílusirányát képviselni;
- emelkedett szórakozást nyújtani;
- bemutatni, hogy a kommerciális amerikai film mellett Németországban, Európában, a Harmadik Világban sőt az USA üzleti világán kívül is eleven filmművészet él, filmek születnek, amelyeket a német mozikban nem lehet látni;
- a filmeket eredeti nyelvükön tenni hozzáférhetővé;
- új filmekben keresztül mutatni be az új technikákat;

- fórumot teremteni a rövidfilmeknek, amelyek a mozikban alig lehet látni;
- bemutatni a hamburgi alkotók filmjeit;
- a filmről szóló dokumentumfilmek és videofelvételek reprezentatív gyűjteményét kialakítani;
- válogatást adni a tévéfilmekből;
- fórumot biztosítani az új vizuális kifejezési formáknak;
- a regionális videokörök alkotásait dokumentálni;
- a kommersz videós gyermekfilmekkel szemben színvonalas gyermekfilmeket bemutatni.

A gyűjtemény magvát tehát a film képezi, a határterületekkel (videós alkotások) kiegészítve. Nem gyűjti a Film- és Videokönyvtár

- a szakfilmeket (ezek a megfelelő témakörnél találhatóak a könyvekkel és esetleg más dokumentumokkal együtt a Városi Könyvtár polcain);
- a filmre vett színházi előadásokat (ezek is a Városi Könyvtárban találhatóak);
- a filmre vett operaelőadásokat, koncerteket vagy más zeneműveket (ezeket a zenei könyvtár gyűjti).

Az éves gyarapítás kerete 80 ezer DM, ez kb. évi 1300 videokazetta beszerzését teszi lehetővé. A műveket elsősorban az angol videopiacról szerzik be, amely differenciált és megőrzi a művek eredeti nyelvét.

A Film- és Videokönyvtár sajátja, hogy a filmművészet klasszikus alkotásain kívül, amelyek más közkönyvtárakban is megtalálhatók, olyan műveket is beszerez, amelyek egy-egy korszak sajátos, meghatározó közönségfilmjei voltak. Például:

- science fiction filmek az USA-ból, az 50-es évekből;
- a Hammer filmgyár angol horrorfilmjei a 60-as évekből;
- modern horrorfilmek;
- underground-filmek;
- a 60-as évek angol tévésorozatai;
- japán animációs képregény-filmek.

A gyűjtemény állománya jelenleg közel 4 ezer videokazetta. 1994-ben 77 ezer videokazettát kölcsönöztek. A látogatók havi száma 6900.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 255

Feldolgozó munka

96/259

HORCHLER, Gabriel: Hungarian swat team at the Library of Congress = Libri. 45.vol. 1995. 3/4.no. 236-239.p.

„Magyar” rohambrigád a Kongresszusi Könyvtárban: innovatív csapatmunka a felgyülemlett magyar anyag katalogizálására

Feldolgozó munka; Hungarika; Nemzeti könyvtár

Az innovatív katalogizálási technikák rugalmas használatával a Library of Congress magyar katalogizálási csoportjának sikerült egy jelentős mennyiségű restanciát (kb. 3000 tételt) 12 hét alatt, hat katalogizáló munkájával felszámolnia. A szerző kiemeli az Internet használatát, aminek során az Országos Széchényi Könyvtár, valamint a szegedi és a debreceni egyetemi könyvtárak katalógusait is sikerrel tudták használni. A restancia felszámolásán kívül a projekt fontos módszertani segítséget nyújt a gyakorlati katalogizáláshoz, és példát mutat a sikeres csapatmunka hatékonyságára.

(Autoref. alapján)

96/260

LINDENFELD, Beate - HABEN, Doris - DINGLER, Ulrich: Keep it simple? Retrospektive Katalogkonversion in einer Forschungsbibliothek - ein Erfahrungsbericht = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 3.no. 442-452.p.

Minél egyszerűbben! Retrospektív konverzió egy kutatóintézeti könyvtárban - beszámoló az első tapasztalatokról

Konverzió; Kutatóintézeti könyvtár; Munkaszervezés; Régi és ritka könyvek; Szakkönyvtár - jogtudomány

Az európai jog történetével foglalkozó Max-Planck Intézetet (Frankfurt/Main) 1964-ben hozták létre a kontinentális Európa nemzeti jogrendszereinek kutatására. A kutatómunka fő forrása az intézet könyvtára, amelynek gyűjtőköre – az

anyaintézmény profiljának megfelelően – a középkori jogalkotástól az egységes európai jog kialakulásáig a jogi irodalom minden területét felöleli. Az állomány legrégebbi darabjai a 12. századból származnak, a dokumentumok többsége német ill. latin nyelvű. A 200 ezres gyűjteményből 30 ezer kötet a régi (15-18. századi) nyomtatvány, 40 ezer a 19. századi dokumentumok száma, a fennmaradó többség pedig 20. századi. Az éves gyarapodás kb. 8 ezer kötet.

1990-ig az állomány feltárásának egyedüli eszköze a cédulakatalógus volt. A számítógépes feldolgozást több lépcsőben vezették be: 1989-ben a SISIS nevű integrált rendszer gyarapítási moduljával kezdték, majd a katalogizálási modul alkalmazásával 1992/93-ban indult az online olvasói katalógus, amely az 1990-es vagy ennél későbbi impresszumú dokumentumok leírását tartalmazza. 1994 óta az új szerzeményeket már csak számítógéppel dolgozzák fel, s ekkor került fel a retrospektív konverzió szükségessége is.

A régi (15-18. századi) állomány konverziójához a könyvtár maga fogott hozzá, a 19-20. századi anyag gépre vitelével a holland DMP céget bízta meg. A munka azért sem volt egyszerű, mert a korábban a porosz instrukciók szerint feldolgozott tételeket a RAK-nak megfelelő struktúrába kellett szervezni. Ekkor még nem készült el a RAK régi nyomtatványokra vonatkozó előírása, ezért a könyvtár a tudományos könyvtáraknak szóló szabályzathoz (RAK-WB) saját, „házi” szabályokat dolgozott ki. Fontos szempont volt a konverzió során, hogy a MAB-bal kompatibilis formátum jöjjön létre és érvényesüljenek a RAK-WB-nek a személynevekkel kapcsolatos előírásai. Az autopsziáról le kellett mondaniuk. A saját feldolgozáshoz azért kellett ragaszkodniuk, mert egyrészt a latin nyelv és a régi könyvek beható ismerete nélkül nem oldható meg a feladat, másrészt ezek a címek csupán formai kritériumok alapján nem azonosíthatók, ezért a konverziós munkához útmutató nem készíthető.

A 130 ezer kötetnyi 19-20. századi (1801 és 1989 között megjelent) dokumentum konverzióját a külső cég a könyvtár alapos felkészítő munkája után kezdte meg. Mivel csak a formai kritériumok szerint egyértelműen elvégezhető feladatot akartak rájuk bízni, az ennek a követelménynek nem megfelelő dokumentumok, többek között a sorozatok és folyóiratok leírásait kiemelték ebből az anyagból, ezek konverzióját a könyvtár saját erőből oldja meg. A munka egy 30

tételből álló minta-címfelvétellel kezdődött, majd egy 600 cédulából álló teszt következett. A feldolgozási útmutató hiányosságainak feltárása érdekében a könyvtár állandó kapcsolatban állt a céggel mindaddig, míg a szállított adatokkal nem volt megelégedve.

1995 májusa óta folyamatosan lemezen érkeznek a konvertált adatok, s a könyvtár rögtön elvégzi az „utómunkálatokat”, például a névformák egységesítését.

A régi nyomtatványok konverziója 1996 januárjában befejeződött, az újabbaké még eltart egy kis ideig. Ha ez is elkészül, folyamatos, egységes, az OPAC összes előnyét egyesítő katalógus segíti majd a keresést.

(Feimer Ágnes)

96/261

LAMBORN, Joan G.: Getting ready for the future: a serial conversion project = Tech.Serv.Q. 12.vol. 1995. 4.no. 9-23.p. Bibliogr.

Időszaki kiadványok retrospektív konverziója: egy egyetemi könyvtár tapasztalatai

Időszaki kiadvány; Konverzió

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

Az Észak-kolorádói Egyetem (UNC) a CARL-társulás (Colorado Alliance of Research Libraries) alapító tagja, s mint ilyen, egyike volt a társulás számítógépes rendszerét tesztelő könyvtáraknak. Amikor 1988-ban működni kezdett a társulás új adatbázisa, a folyóirat-tartalomjegyzéket feltáró UnCover, égetővé vált az egyetemi könyvtárakban meglévő folyóiratok részletes feltárása. Korábban az online katalógus csak az egyedi köteteket tárta fel, a folyóiratok meglétéről egy külön jegyzékből lehetett csak tájékozódni (U.N.C. Serials List) – ezt az egyetem nagyszámítógépen tárolt rekordokból nyomtatták ki, de maga az adatbázis nem kapcsolódott az online katalógushoz.

A könyvtár „Serial Print-Out Project”-je 1990 októberében kezdődött, egy különleges mun-

katárs (Library Special Projects Assistant) felvételével. Az ő feladata volt megszervezni a 800 eredeti folyóiratcím katalogizálását, valamint az online katalógusban már szereplő, de nem részletezően leírt 4 ezer rekord állományadatokkal való kiegészítését. (Az online katalógusban még nem szereplő 800 folyóirat többsége szerepelt az OCLC adatbázisában.) Eldöntötték, hogy a nyomtatott jegyzék adatait pontosnak tekintik (a gyakori használat már felderíthette az eredeti felvétel pontatlanságait), csak azokat a leírásokat igazították az OCLC-hez, ahol a besorolási adat különbözött (ily módon elkerülték a folyóiratállomány újraleltározását). A vállalkozás céljára új terminálokat szereztek be.

Az érdemi munka 1991-ben kezdődött el, az online katalógusban szereplő címek állományadatainak bevitelével. Ezt később módosították, oly módon, hogy az egyes címek külön előfizetett példányainak állományadatait külön is vissza lehessen keresni, ez viszont lassította az eredetileg egyszerűnek tűnő adatátviteli folyamatot. A második fázis az online katalógusban még nem szereplő tételek katalogizálása volt. Ez is gyorsan ment eleinte, hiszen az OCLC leírásait át tudták venni. De voltak problematikus folyóiratok is, amelyeknek a jegyzéken szereplő címe elavult (a címváltozatokat gyakran nem követték végig). A tervek szerint ez a második szakasz 1995 nyarán ért véget.

A személyi feltételek menet közben változtak. A különleges projekt-munkatárs felelt a munka napi szervezéséért, ő tanította be a többieket is. Egyetemisták végezték el a címeknek az online katalógusban való keresését, ők vitték be az állományadatokat. Egy tapasztaltabb hallgató végezte az OCLC-kereséseket, s az ott fellelt rekordokat is ő töltötte át az online katalógusba. A szerzeményező könyvtárosok is részt vettek a munkában; ők már mindannyian tapasztaltak voltak az OCLC-keresésben, de el kellett sajátítaniuk a folyóiratok MARC-rekordjainak kezelését. A projekt vezetője állandó kapcsolatot tartott a könyvtárosokkal, időnként hírlevelet is szerkesztett a munkálatok állásáról. Az ő távozása után, 1994-ben, az időszaki kiadványok katalogizálása egészében átkerült a szerzeményezéstől a katalogizáló osztályra, továbbá felvettek egy könyvtártechnikust („Library Technician II” besorolással). Az ő dolga az OCLC-alapú katalogizálás, míg az eredeti katalogizálást egyetemi végzettségű könyvtáros végzi.

A cikk végezetül összefoglalja a projekt tanulságait: fontos a jó tervezés, a munkatársak idejével való okos gazdálkodás, az egyetemi hallgatók bevonása, a munkaszervezet rugalmas átalakítása, a technikai háttér időben való biztosítása (pl. az átálláshoz megfelelő számú terminált kell az olvasók rendelkezésére bocsájtani). A katalóguskonverzió belső szervezeti változásokat hoz magával; a dolgozóknak és a használóknak egyaránt meg kell szokniuk az új technikát, hogy előnyeit élvezhessék.

(Mándy Gábor)

96/262

SWEENEY, Russell: Retrospective conversion of library catalogues in UK institutions of higher education: a quantitative analysis = *Libr.Rev.* 45.vol. 1996. 2.no. 52-57.p.

Könyvtári katalógusok retrospektív konverziója brit felsőoktatási intézményekben

Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Konverzió

A jelen cikk a brit felsőoktatási könyvtárak retrospektív konverziós programjaira irányuló felmérés eredményeit foglalja össze. E felmérés része annak a vizsgálatnak, amelyik egy országos retrospektív katalogizálási program megvalósítását hivatott eldönteni. A felmérést a szerző Philip Bryant-tal (University of Bath) együtt végezte. 266 brit felsőoktatási könyvtárnak küldtek kérdőíveket.

(Autoref.)

96/263

LOTH, Klaus: Wissensorganisation durch ein neues Notationssystem - eine konstruktive Kritik der UDK = *ABI-Tech.* 16.Jg. 1996. 1.no. 17-28.p.

Res. angol nyelven

Tudományszervezés egy új jelzetrendszer segítségével - az ETO konstruktív bírálata

ETO; Gépi osztályozás; Jelzet

A tanulmány egy új osztályozási rendszer alapelveit mutatja be. Az ETO-ból vett példákon szemlélteti, hogyan lehet az ETO jelzeteit korszerűsíteni és számítógépes feldolgozásra alkalmassá tenni. A jelzeteket úgy kell kialakítani, hogy megvalósítható legyen a jobboldali csonkolás és a nem-lineáris hierarchia. Fontos, hogy a használók több természetes nyelven is kereshessenek, és ne kelljen a jelzetekkel foglalkozniuk. A jelzetek a keresőkifejezéseket hierarchikusan szervezik (tágabb, illetve szűkebb kifejezésekre), de ez láthatatlan a használó számára. A kérdés csupán a fogalmak formalizálása. Konkrét tervek vagy programok még nincsenek a tényleges rendszer kifejlesztésére.

(Autoref.)

96/264

CHAPPLE-SOKOL, Angie: Indexing editorial cartoons = *Spec.Lib.* 87.vol. 1996. 1.no. 21-31.p. Bibliogr.

Hírlapok politikai karikatúráinak tárgyi feltárása

Grafikai anyag; Hírlap; Tárgyi feltárás

Az újságok szerkesztőségi rajzaihoz, vagy karikatúráihoz régebben csak az eredeti források felkutatásával, vagy speciális rajzmúzeumokban lehetett hozzáférni. A napilapok és képes magazinok nyomtatott mutatói tartalmaztak ugyan hozzáférési pontot a szerkesztőségi rajzokhoz az illusztrátorok szerint, de a tárgyi hozzáférés nem volt megoldott. Ma is vitatják, hogy ezek a karikatúrák érdemesek-e a tárgyi feltárára és a bibliográfiai adatbázisokban való szerepeltetésre. A rajzok szubjektív természetű is nehezíti az indexelést. Mivel az új technológiák és a szkennelési lehetőségek megkönnyítik a rajzokhoz való hozzáférést, tárgyi feltáráruk is gyakoribbá válik. Számos rajzmúzeum anyagát viszik számítógépre, és az adatbázisok egy része a digitalizált képeket is tartalmazza. Egyes adatbázis-

előállítók, pl. az amerikai UMI, a napilapokban megjelenő karikatúrákat is indexelik.

(Autoref.)

96/265

SHAPIRA, Bracha [et al.]: Hypertext browsing: a new model for information filtering based on user profiles and data clustering = Online CDROM Rev. 20.vol. 1996. 1.no. 3-9.p. Bibliogr.

Böngészés hiperszövegben: használói profilokra és adatcsoportosításra épülő információszűrés

Böngészés; Gépi osztályozás; Hatékonyság; Hiperszöveg

A hiperszövegek használói gyakran tapasztalják a kibertérben való eltévedés problémáját. A jelen tanulmány olyan megoldást javasol, amelyik korlátozza a használó számára hozzáférhető információkat, s ezáltal javítja a böngészés hatékonyságát. A használói profilok felhasználásával és az adatklaszterizálási technika segítségével egy algoritmus meghatározza a legrelevánsabb kapcsolatokat, aminek eredményeként egy releváns adatokat tartalmazó optimális klaszter jön létre minden egyes használó számára.

(Autoref. alapján)

Lásd még 237, 245, 248, 306

Katalógusok

96/266

NICHOLAS, David - BOYDELL, Louise: BLAISE-LINE: enigma, anomaly or anachronism? = Aslib Proc. 48.vol. 1996. 3.no. 55-59.p.

Mi a használók véleménye a BLAISE-LINE rendszerről?

Felmérés [forma]; Információkeresési rendszer értékelése; Online katalógus

A BLAISE-LINE hozzáférést biztosít a British Library fő katalógusaihoz. Használatával egyéb bibliográfiai adatbázisok is elérhetők – pl. a Library of Congress katalógusai vagy a British Books in Print –, összesen 21 adatbázis, kb. 15 millió rekorddal. A BLAISE-LINE azonban hagyományos, könyvtár-orientált jellegével, MARC rekordjaival, Dewey jelzeteivel, LC tárgyszavaival, nyers parancsnyelvvel sokak számára az online világ dinoszauruszát jelenti. Ezért egy felmérésben megvizsgálták, hogyan vélekednek róla a használók, és van-e jövője az Internet modern világában. A felmérés azt mutatta, hogy a rendszer célhasználói, a szakképzett könyvtárosok széles körűen, számos rutinfeladatra használják a BLAISE-LINE-t, és alig van panasz rá. Elsőrendű igényük nem a barátságosság, hanem a hatékonyság, s e kívánalomnak a rendszer kiválóan megfelel.

(Autoref.)

96/267

CZUDNOCHOWSKI-PELZ, Inga - SIEBENROK, Malte: OPACs für Kinder oder David fordert Goliath, „Workshop Kinder-OPCs” des Fachbereichs Bibliothek und Information in Hamburg = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 2.no. 231-236.p.

Online olvasói katalógus (OPAC) gyermekeknek, avagy Dávid kihívja Góliátot. A hamburgi könyvtári és tájékoztatási tanszék workshop-ja

Gyermekolvasó; Online katalógus

1995. október 9-én, Hamburgban rendezték meg azt a konferenciát, amely arra kereste a választ, hogy a modern információtechnológia korában hogyan lehet a gyerekek által szívesen és sikerrel használható olvasói katalógusokat előállítani. Az előadók egy csoportja megállapította azokat a minőségi követelményeket, amelyek alapján a felhasználó-orientált OPAC-oknak készülniük kell.

Bemutatkozott a workshopon egy 1995 márciusa óta gyermek-OPAC-kal foglalkozó csoport. Az általuk kifejlesztett „Bücherschatz” (Könyvkincs) nevű OPAC prototípus modern technológiával, professzionális tervezéssel, az ekz központi szolgáltatásainak kihasználásával és a DBI (Deutsches Bibliotheksinstitut) támogatásával született.

A könyvtárosokból, hallgatókból, oktatókból és könyvtári szoftvereket előállító cégek képviselőiből álló látogatók először a DBI kutatóinak elméletét, majd a létező OPAC-ok bemutatását és a „Bücherschatz” részletes bemutatását hallgatták, illetve nézték végig.

Elhangzottak azok az elvek, amelyekre az első olvasási korszakban, 8 és 11 év között tekintettel kell lenni. Először csak 10 éves korban ismerik fel a gyerekek a kereséshez használt hierarchiát. Kevés és egyszerű keresőfogalommal operálnak, nem tudnak mit kezdeni a keresőmezők adataival, nem értik a hibaüzeneteket és rejtély marad számukra a jelzet funkciója. Ismertették egy körkérdés eredményét, miszerint a Németországban megkérdezett 220 online katalógust működtető közművelődési könyvtár egyikében sincs olyan, amely speciálisan gyerekek számára készült volna. A DBI ezért kidolgozott egy útmutatót, amely érzékenyvé akarja tenni a szakmai nyilvánosságot e probléma iránt, és egyben segédletként is funkcionálhat könyvtárosoknak és szoftverfejlesztőknek az OPAC-ok megvalósításához.

Mindenki egyetértett abban, hogy az OPAC-oknak a gyerekekhez kell igazodniuk, és a bennük élő technikai bűvöletet fel kell használniuk arra, hogy kedvet csináljanak a könyvtárhoz. Vitatott kérdés maradt azonban az a nézet, mely szerint az OPAC az olvasmányajánlás helyes eszköze lenne és pótolhatná a könyvtárosok közreműködését.

A négy, könyvtárosok által is kipróbált OPAC közül a „Bücherschatz” működését ismertették részletesen. Kezdőképe egy kincses szigetet mutat az óceánon. Két gyereket is megismerünk, és egy kalózt, aki a képfelület egyik sarkában rejtőzik. A gyerekek a főfigurák (kalóz, varjú, sirály) segítségével jutnak el a kincses szigetre, ahol a képernyőn felbukkanó táblácskák témáinak (állatok, film, zene, stb) kiválasztásán keresztül közelítik meg a kincseket: a könyveket. A könyv jelzete mellett rövid annotáció, a könyv borítójának képe, a könyvből való részlet és ol-

vasására ösztönző útmutatások sorakoznak. A „Bücherschatz” kifejlesztésénél az alkotók abból indultak ki, hogy a gyerekek 8-11 éves korban még semmilyen keresési tervvel nem rendelkeznek, csak menet közben veszik észre, mit is akarnak. Így lehet ez a prototípus valódi kincs, melyről a gyerekek előre nem tudják, mit fog tartalmazni. Remélhetőleg hamarosan egy szoftverfejlesztő cég is felemeli ezt a kincset, és továbbfejleszti ezt a változatot.

(Lukácsné Varga Judit)

Lásd még 269

Információkeresés

96/268

Special topics issue: Evaluation of information retrieval systems = J.Am.Soc.Inf.Sci. 47.vol. 1996. 1.no. 1-105.p.

Információkeresési rendszerek értékelése. (Tematikus szám, 9 közlemény)

Gépi információkeresés; Hatékonyság; Információkeresési rendszer értékelése; Relevancia; Szakértő rendszer

A közlemények címe: Az információkeresési rendszerek értékelésének néhány perspektívája. – A bizonytalansági tényezők csökkentése a STAIRS rendszer értékelésében: gondolatok 10 évvel a vizsgálat után. – A mérés dilemmája az információkeresési kutatásban. – Változatok a relevanciaértékelésben és a visszakeresés hatékonyságának mérése. – Az információkeresés értékelésének feladatközpontú megközelítése. – Interaktív ismeretalapú rendszerek értékelése: áttekintés és az empirikus tesztelés terve. – Csonkoló algoritmusok: esettanulmány a részletes értékeléshez. – Interaktív rendszerek értékelése a TREC-kísérletekkel. – A visszakeresési teljesítmény értékelése az adatbázis és a keresőkérdés adott jellemzői esetében: a „teljesítményfelület” analitikus meghatározása.

96/269

WILKES, Adeline - NELSON, Antoniette: Subject searching in two online catalogs: authority control vs. non-authority control = Cat.Classif.Q. 20.vol. 1995. 4.no. 57-79.p. Bibliogr. 41 tétel.

Tárgyi keresés két online katalógusban: a besorolási adatok egységesítésével és anélkül

Besorolási adatok egységesítése; Gépi információkeresés; Hatékonyság; Tárgyi feltárás

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerzhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

A tanulmány kétféle online katalógusban végzett tárgyi keresés eredményeit hasonlítja össze: az egyik a besorolási adatok egységesítésével, a másik enélkül állt a használók rendelkezésére. Az „A” könyvtárban (a besorolási adatok egységesítése nélkül) 885 keresés közül 351 (39,7%) tárgyi keresés volt. Ezek közül 142 (40,6%) sikertelennek bizonyult. A „B” könyvtárban (a besorolási adatok egységesítésével) ugyanennyi keresést végeztek, majd a „lásd” utalók nyomán kapott keresőkifejezésekkel az „A” könyvtárban újra elvégezték a kereséseket. Megállapították, hogy a sikertelen keresések közül 105 (73,9) legalább egy, de általában több találatot eredményezett volna, ha létezik utaló a használó és a rendszer által alkalmazott kifejezések között.

(Autoref.)

Lásd még 265-266

Olvasószolgálat, referenz

96/270

VAN RIEL, Rachel - FOWLER, Olive: Why promote? = Publ.Lib.J. 11.vol. 1996. 1.no. 24-25.p.

Mire jó a (szépirodalmi) könyvajánlás?

Olvasásra nevelés; Szépirodalom

Manapság a közvéleményben csak a non-fiction irodalom olvasása minősül hasznos és produktív tettnek, míg a versek s egyáltalán a szépirodalom olvasóit a valóság gondjai elől menekülő entellektüeleknek, romantikus álmodozóknak tartják. Mindeközben az Egyesült Királyság közművelődési könyvtáiraiban a kérések csaknem háromnegyede (72%) a fikciós művekre, a szépirodalomra vonatkozik.

A könyvtárak még ma is inkább gyűjtő és megőrző funkcióikkal jellemezhetőek, s a terjesztő, ösztönző, érdeklődést keltő tevékenységük háttérbe szorul. A könyvtárosi magatartás alap-tétele: „ha kérdeznek, válaszolok, ha kérnek, megkeresem”. A gyerekolvasók szintjén még elfogadható gesztusnak ítélik az ajánlást, a beszélgetést, de a felnőttek esetében félnek a semlegesség feladásától, a paternalista attitűd megjelenésétől.

A választék zavarbaejtően bőséges, ezért sok olvasó megmarad a kedvenc szerzőknél (vagy a mások által visszahozott slágerkönyveknél), a többség viszont „érdekes olvasnivalót” keres és véletlenszerűen, ismeretlen szerzőt választ, az olvasók csaknem fele pedig meghatározott szerzőt, címet keres, de nem találja és valami mást, pótléket visz helyette. A két utóbbi kategória együtt az olvasók 75%-át képviseli. A fentiek következtében az állomány egy része gyorsan forog, míg a polcok jelentős hányada érintetlen „könyvtemetőnek” minősíthető. A könyvtárosi hozzáértés leggyakoribb fokmérője a kért mű megtalálására fordított idő.

A könyvek ajánlása tehát nem luxus, hanem alapvető szolgáltatás. Éppen az ajánlás az a kulcs, amivel a bizonytalankodók többségét hozzá lehet segíteni, hogy megtalálják a nekik leginkább megfelelő könyveket. Mint közismert, a választás feladata sok olvasóban (könyvtárosban?) félelmet kelt. (Unalmas lesz, nem fogom megérteni stb.) Az ajánlással ezeket a belső lélektani gátakat kell lebontani. A könyvtáros számára is kockázatos, hogy tudása, ízlése „lelepleződik”, nyilvánvalóvá válik. Fontos lenne, hogy ez a tevékenység ne csupán a könyvtáros jókedvétől függjön. Erre garanciát jobbra a képzés nyújthat.

Az ösztönző, ajánló tevékenység nem a régi, erőszakos, meggyőzésre, netán manipulációra törekvő magatartást jelenti, hanem sokkal inkább az egyenrangú felek párbeszédét, eszmecseréjét, beszélgetését. A felhasználható eszközök sora széles skálán mozog: kiállítás, nyomtatott lista, plakát, beszélgetés az olvasóval. Az ajánlások legfontosabb céljai: az olvasói szükségletek kielégítése, a minőségi szolgáltatások erősítése, a bizalom növelése és az olvasásfejlesztés.

A fentiek megvalósításában a közkönyvtáraknak másra át nem ruházható fontos szerepük van.

(Nagy Attila)

96/271

PEASE, Barbara: Workplace violence in libraries = Libr.Manage. 16.vol. 1995. 7.no. 30-39.p. Bibliogr. 53 tétel.

A „munkahelyi erőszak” a könyvtárakban

Kommunikáció -használókkal; Könyvtárkép; Könyvtárosi hivatás; Rendbontás

A könyvtárak a köztudatban a tolerancia és a béke szigetei, ennek ellenére nem mentesek az erőszakos cselekményektől. Bár a társadalom egészét tekintve a munkahelyi erőszakos események többségét a munkatársak követik el egymás, ill. a főnökeik ellen, a könyvtárban a használók által elkövetett vétségek a tipikusak. Ezek: hangoskodás, trágár beszéd, kétértelmű szavak és mozdulatok, ajánlatok, könyvlopási kísérlet, veszekedés az olvasók között, az épület vagy egyes berendezések megrongálása. Ritkán fegyverrel való fenyegetőzés, sőt, lövöldözés is előfordul. (A cikk főleg amerikai és brit példákat idéz).

Egy 1981-1983 között folytatott amerikai felmérés szerint a könyvtárosok 45%-a tapasztalt verbális támadást. A Bowker Annual c. könyvkereskedelmi évkönyv 1981-es kötetében a megvizsgált 100 amerikai könyvtár közül 59%-ban fordult elő ugyanez. Egy brit könyvtárigazgató 145 incidenst jegyzett fel egy 16-hónapos időszak alatt. A szexuális molesztálás is jelentős méretű: egy 1992-es amerikai felmérés szerint a könyvtárosnők 75%-a tapasztalta. A törvény

egyelőre nem nyújt elegendő védelmet: Freeport városban (Illinois Állam) egy olvasót, aki szexuális tartalmú levelet adott át az egyik dolgozónak a parkolóban, nem lehetett kizárni a könyvtárból, mivel az eset nem a könyvtár épületében történt, és semmilyen előírást nem sértett meg.

A könyvtárosok saját vezetőiktől sem tapasztalnak elegendő védelmet. Egy new-yorki értekezleten javasolta valaki: a vezetők is rendszeresen vállaljanak olvasószolgálati ügyeletet, hogy a saját bőrükön tapasztalják az olvasók által okozott kellemetlenségeket.

A nagyobb könyvtárak mostanában már alkalmaznak biztonsági szakértőket, de a szolgálatközpontúság filozófiájának túlzásba vitele gyakran megakadályozza a biztonság elemi normáinak alkalmazását. Sok városi könyvtár védtelensége általános tendenciákkal magyarázható: ilyen pl. a városi bűnözés növekedése, a középületekbe való bejutás könnyűsége, s a rendbontó magatartás eltérése. A szerzők általában a bejáratok fokozottabb ellenőrzését, dolgozói arcképes igazolványok használatát, valamint a nem kívánatos magatartás szabályzatban való tiltását ajánlják a könyvtáraknak. A biztonság megteremtése nem megy máról holnapra, ez egy folyamat, amelyet alaposan meg kell tervezni (pl. a vészhelyzetekben alkalmazandó tenni-valók jegyzéke segítségével), biztonságos körülményeket kell kialakítani (pl. megfelelő világítással, zárható ajtókkal, biztonsági tv-kamerákkal), megfelelő hozzáállást kell kialakítani (pl. a kifogásolható magatartásra való reagálás megtanítása révén). A biztonságot minden dolgozó szívügyévé kell tenni.

(Mándy Gábor)

96/272

COX, Andrew: Hypermedia library guides on the World Wide Web = Program. 30.vol. 1996. 1.no. 39-50.p. Bibliogr. 32 tétel.

Hipermédia alapú könyvtári kalauzok a World Wide Weben

Egyetemi könyvtár; Könyvtári kalauz; Számítógép-hálózat

Az elektronikus könyvtári útmutatók előnye, hogy 24 órán át elérhetők és egyéni igényeket

szolgálnak ki. A hallgatók akkor tanulmányozhatják, amikor másirányú terhelésük kisebb. A számítógépen felnőtt nemzedékeket jól motiválják. A könyvtárosok számára előnyös, hogy nem kell rutinkérdések tömegére válaszolniuk és az útmutatók javíthatják a könyvtárról alkotott képet.

A World Wide Web használatához szükséges hardver és szoftver már rendelkezésre áll a brit egyetemi hálózatokon, tehát nem jelentenek jelentős többletköltséget. A Mosaic és a Netscape böngészők támogatják a jó minőségű grafikus információ kezelését, tehát az útmutatók igen vonzóak és „profí” kinézetűek lehetnek. A Weben már elérhető anyagok integrálhatók a helyi rendszerekbe. A HTML viszonylag könnyen használható, bár munkaigényes.

A WWW útmutatók létrehozói előzetes tanulás nélkül tervezték meg rendszereiket, ami hátrányokkal jár. Gond a más grafikus rendszerekhez képest kisebb felbontóképesség és a (jó minőségű grafikákkal különösen) hosszú letöltési idő.

Az elektronikus útmutatók jóval drágábbak nyomtatott megfelelőiknél, de a költségek a meglévő írásos anyagok felhasználásával csökkenthetők.

A legtöbb könyvtárban továbbra sincsenek elegendő számban video és hang lejátszására alkalmas munkaállomások. Ezek az elemek egyébként sincsenek teljesen integrálva a rendszerekbe: előbb le kell őket töltenünk.

Az egyik legambiciózusabb vállalkozás a Waterloo Egyetem (Ontario, Kanada) „Elektronikus Könyvtára” (<http://www.lib.uwaterloo.ca/>). Rengeteg információt ad, közte a szokásos orientáló információt. A WWW lehetőségeit leginkább a könyvtári sétát nyújtó rész használja ki.

Hasonlóan nagyszabású vállalkozás a „Desktop Library Research Assistant” az Acadia Egyetemen (Wolfville, Nova Scotia, Kanada, <http://admin.acadia.ca/>). Különböző szintű munkához nyújt irodalomkutatói stratégiákat és referenzanyagot. Még nincs minden szakterület részletes bibliográfiai útmutatója készen.

A könyvtárbemutató túra igen jó minőségű térképekre alapozódik és három szintű hozzáférést is nyújt: megnézhetjük, melyik szinten mi van, egy betűrendes listából választhatunk és így jutunk egy-egy térképhez, vagy formátumok és gyűjtemények listáján át jut oda.

Az Indiana Egyetem – Purdue Egyetem útmutatója (<http://www.lib.iupui.edu>) kíváló, de nem mindig felismerhető ikonokat használ. Nincsenek

fényképek, de elérhető egy könyvtári video-túra. A leggyakrabban használt szolgáltatások gyorsan elérhetők.

A St. Thomas Egyetem (Saint Paul, Minnesota) útmutatója (http://www.stthomas.edu/www/Library_http/ustlib.html) kevésbé nagyratörő, de teljes és a grafika jó minőségével kitűnő projekt. Azonban inkább a tanszékek működését mutatja be, mintsem a várható felhasználói kérdéseket próbálná megválaszolni.

A Texasi Egyetem (Austin) Undergraduate könyvtárának virtuális túrája (<http://sawfish.lib.utexas.edu>) igen egyszerű struktúrájú útmutató.

Az Adelaide Egyetem, Ausztrália (<http://library.adelaide.edu.au/ual/tour/>) a megszokott útmutatókhoz képest más felfogása miatt érdekes, bár könyvtárbemutató funkcióját nem tölti be. Élénk a stílusa, ami a felkiáltójel túlzott használatához vezet. Érdekes térképeket tartalmaz, de vizuálisan nem elég érdekes. A fő baj pedig, hogy bár szekvenciális sétára épül, mégsem igazán tudjuk, hol vagyunk.

Érdekes még az Illinois Egyetem Grainger mérnöki könyvtára, Urbana-Champaignben (<http://www.grainger.uiuc.edu/granger.html>), amely több hangfájlt is nyújt. A Pitcairn Egyetem, Irvine, California tudományos könyvtárában (http://pitcairn.lib.uci.edu/scitour/sci_lib_homepage.html) igen jó képes történetet találunk a könyvtár építéséről. A New Mexico Egyetem általános könyvtárának Zimmerman könyvtári túrája (<http://hal.unm.edu/tours/tour1.html>) is sok (nem túl jó) fényképet tartalmaz. Vizuális útmutatás található a Dundee Egyetem könyvtáráról (<http://gotwo.dundee.ac.uk/library/tour.html>) és a British Library St. Pancras épületéről (<http://portico.bl.uk/st-pancras/tour.html#map/>).

A tervezőknek javasolható, hogy az oldalak rövidke legyenek, egy oldalra csak egy fogalom kerüljön. A kialakítás konzisztens, a stílus érdekesítő legyen! Az üzenetnek megfelelő médiumot használjuk! Expresszív, de felismerhető ikonok kelljenek. Kerüljük a hosszú, rendezetlen listákat! Világosan jelöljük meg a kapcsolatok irányát! A szerkezet átfogó és kevésbé strukturált legyen! Legyen nyitólap, ahová a felhasználó visszatérhet! A rendszernek egyszerűnek, pontosnak és aktuálisnak kell lennie.

Az útmutatók tartalmazhatnak könyvtári túrát, kiállítás jellegű részeket, részletes útmutatókat, visszacsatolási lehetőséget, keresőeszközt.

(Koltay Tibor)

96/273

KOOPMAN, Ann - HAY, Sharon: Large-scale application of a Web browser = Coll.Res.Libr. News. 57.vol. 1996. 1.no. 12-15.p.

Egy Web-böngésző széles körű alkalmazása egy egyetemi könyvtárban

Egyetemi könyvtár; Számítógép-hálózat; Tájékoztatási rendszer

Az indianapolisi campuson közösen működő Indiana Egyetem és Purdue Egyetem (Indiana University – Purdue University, IUPUI) könyvtára multiplatformú, multimédia munkaállomást fejlesztett ki World Wide Web interfész felhasználásával. A Könyvtári Információs Rendszer (Library Information System, LIS) névre keresztelt munkaállomás egyetlen, egységes felületen kínál hozzáférést Internet forrásokhoz, online katalógusokhoz, hálózatos alkalmazásokhoz, indexekhez, referátumokhoz, video-forrásokhoz és felhasználói tároló-kapacitáshoz.

Az IUPUI 32 millió dollárért épült új könyvtára biztosítani kívánja, hogy a könyvtár minden olvasóhelyén elérhető legyen az információ, annak hordozójától függetlenül. A sodortérpáras és üvegszálás kábelek (az utóbbi 125 mérföld hosszan) 1700 munkahelyre, 75 nyilvános terminálra juttatják el az információt és az olvasók használhatják a könyvtár 20 laptop gépét is.

A LIS 1994 óta törekszik grafikus interfésszel képet és hangot közvetíteni, eredetileg azonban HyperCard és Visual Basic szoftverrel. A Web előnye az, hogy nem igényli programozók állandó közreműködését a változtatásokhoz, lényegében minden korábbi alkalmazást is be tud fogadni és rugalmas, azaz nem igényel szigorú hierarchiát. Meg kellett viszont változtatni a felhasználók azonosításának módját, és a korai Mosaic böngészők különböző változatai közötti különbségek gyakran zavaróak voltak.

A <http://www-lib.iupui.edu> címen elérhető LIS grafikus és vonalas üzemmódban is használható. A gyakran használt szolgáltatások külön ikonokkal indíthatók. A hierarchia sohasem több négy szintnél. A szöveg közé ágyazott helpek a kezdők segítségét célozzák.

A más intézmények Internet-forrásainak kiválasztásában azok megbízhatósága és teljessége, az aktualizálás gyakorisága és a fenntartók

stabilitásra való törekvése, az elérés és használat könnyű volta és a helyi felhasználók érdeklődése jelentették a fő kiválasztási szempontokat. A kiválasztáshoz és karbantartáshoz külön teamet alakítottak ki. Ez először az olvasószolgálatból került ki, de a tapasztalat azt mutatta, hogy több osztály együttműködésére van szükség, és ez az együttműködés ösztönzően hat az osztályok munkájára.

Ma Netscape-et használnak. Tudják, hogy a jövőben nem szabad egyetlen böngészőre szabott anyagot készíteni, mert az esetleges áttérések túl sok újírást követelnek meg. A képek nem minden esetben jobbák a szöveges információnál és gyakran nehezítik a keresést is. Szükség volna egy saját keresőeszközre is, mert egy bizonyos nagyság elérése után a betűrendes listák áttekinthetetlené válnak a felhasználók számára.

Az igénybevétel nagy és meghaladja a lehetőségeket. A referenz-övezetben feliratok tiltják a szövegszerkesztésre, levelezésre és szórakozás-jellegű Internet szörfözésre való felhasználást, ami azonban nem eléggé hatékony, és így a „legitim” felhasználásra nincs elég gép. Hogy a könyvtárosoknak ne a rendőr szerepét kelljen játszaniuk, jobb megoldás, ha bizonyos funkciókat letiltanak adott gépeken. A felhasználóképzés továbbra is kulcskérdés marad.

Radikális változtatások a szolgáltatásban csak szemeszterek között hajthatók végre. A tökéletes kialakítás helyett ideiglenes megoldásokra is szükség lehet, amelyeket követően ki kell várni a felhasználók reakcióit.

(Koltay Tibor)

Lásd még 225, 257, 321, 325

Kölcsönzés

96/274

JAGLA, Otto: AGB-Phone. Telefonische Fristverlängerung per Sprachcomputer = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 1.no. 18-22.p.

Kölcsönzés-hosszabbítás telefonon, beszélő számítógép segítségével*Kölcsönzés -számítógéppel; Telefon*

1985-ben az Amerika-Gedenkbibliothek-ban átálltak a számítógépes kölcsönzésnyilvántartásra, ezzel egyidejűleg lehetővé tették a határidők telefonon történő meghosszabbítását (keddtől péntekig 12-től 16 óráig).

1989 és 1995 között Berlin két részének egyesítése következtében jelentősen megnőtt a könyvtár forgalma, az infrastruktúra viszont változatlan maradt. A telefonhívások száma a napi négy óra alatt elérte a 150-200-at, sok volt a panasza, hogy a könyvtárat nem lehet elérni.

A gazdaságban (posta, bankok) már telefonos szolgáltatásokat működtető távközlési cégekkel folytatott tárgyalások során a Siemens cég Sietec nevű leányvállalatát bízták meg egy korszerű megoldás kidolgozásával. A helyi hálózaton a könyvtár szerveréhez – amely a URICA könyvtári rendszert is szolgáltatja – egy speciális Telelib-PC-t kapcsoltak, amely hang- és telefoninterfész segítségével képes párbeszédet folytatni a használóval (készöntés és bemutatkozás után felkéri, hogy gombnyomással válasszon a következők közül: 1 = hosszabbítás, 2 = tájékoztatás, 0 = a párbeszéd vége).

A hosszabbítás mellett tehát különböző információk meghallgatására is mód van. A használónak természetesen azonosítani kell magát, azaz gombnyomással be kell vinnie a nyolcjegyű felhasználói azonosító számát is. Ezután a gép szóban közli vele, hogy a nála lévő dokumentumok kölcsönzési határidejét meddig hosszabbította meg, melyek nem hosszabbíthatók, és miért. Ha az olvasó valamilyen okból ki van zárva a kölcsönzésből, a telefonhang megkéri, hogy fájadjon be a könyvtárba. A telefonos hosszabbítás tényét minden olvasó számára levélben is megerősítik. A könyvtár pedig természetesen naponta listát kap a lezajlott tranzakciókról.

A szolgáltatás reggel hattól éjfélig áll rendelkezésre, a hét minden napján. Az első tapasztalatok szerint nagy az érdeklődés, átlagosan napi 76 hívás érkezik. Az eredeti, hagyományos telefonos szolgáltatást is megtartották. A technikától idegenkedő használók nehézségei miatt a ké-

sőbbiekben is meg fogják tartani, legalább napi egy órára.

(Hegyközi Ilona)

96/275

MUNRO, Suzanne: Barcoding loan collections at the University of South Wales Library = Aust.Lib.J. 44.vol. 1995. 3.no. 153-157.p.

A kölcsönözhető állomány vonalkódokkal való ellátása a University of New South Wales könyvtárában*Egyetemi könyvtár; Kölcsönzés -számítógéppel; Vonalkód*

A University of New South Wales könyvtárában a kölcsönzési forgalom megnövekedése miatt bevezették az önkiszolgáló kölcsönzést. Ennek érdekében az összes dokumentumot vonalkóddal kellett ellátni, mert az előzőleg használt OCR címkéket nem lehetett felhasználni az önkiszolgáló szkennerekhez. Ezt a munkát az 1992/93-as tanév hosszú nyári szünetében végezték el. A projekt a célfeladat megvalósításán kívül hasznos „melléktermékeket” is eredményezett: a polcok rendezése, a rendszer azonosítási hibáinak kiszűrése és kijavítása, leltározás és a hiányzó dokumentumok jegyzékének előállítása. (Autoref.)

Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

96/276

BAKER, Shirley K. - JACKSON, Mary E. [ed.]: The future of resource sharing = J.Lib.Admin. 21.vol. 1995. 1/2.no. 1-202.p.

A könyvtári erőforrások egymás közti megosztásának jövője, különös tekintettel a könyvtárközi kölcsönzésre. (Tematikus szám, 13 közlemény)*Egybehangolt állományalakítás; Egyetemi könyvtár; Együttműködés -belföldi; Könyvtárközi*

kölcsönzés -belföldi; Térítéssel szolgáltatás; Tudományos és szakkönyvtárak

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

A közlemények címe: A kutatással foglalkozó egyetem dilemmája: erőforrás-megosztás és kutatás az intézmények egymásra utaltságának korában. – Az erőforrások megosztása: parancsoló szükségesség a közpénzből fenntartott egyetemek számára. – A tényleges hozzáférhetőség mint a 90-es évek paradigmája. – A tudományos könyvkiadás, a szerzői jog és az erőforrások megosztása. – A forrásmegosztás jövője a tudományos könyvtárakban. – Forrásmegosztás és kiadványárak. – A jövő az integrációé: az OhioLINK példája. – Az állomány jelentősége a forrásmegosztás szempontjából. – Az üzleti dokumentumszolgáltatás: az egyetemi könyvtárak szempontjai. – Rendszerépítés és hálózatszerzés az Észak-amerikai Könyvtárközi Kölcsönzési és Dokumentumszolgáltatási (NAILDD) koncepcióban. – A dokumentumszolgáltatás jövője: az eladó szempontjai. – Személyzeti és továbbképzési problémák: a könyvtári partnerkapcsolatok lehetőségeinek maximális kihasználása. – A forrásmegosztás jövője: az Association of Research Libraries szerepe.

96/277

HÉBERT, Françoise: La qualité des services: une recherche sur le prêt entre bibliothèques publiques du Canada = Doc.Bibl. 41.vol. 1995. 4.no. 217-224.p. Bibliogr.

Res. angol és spanyol nyelven

A szolgáltatások minősége: milyen színvonalon teljesítik a könyvtárközi kéréseket Kanada nagy közkönyvtárai?

Felmérés [forma]; Hatékonyság; Könyvtárközi kölcsönzés; Közművelődési könyvtár

A könyvtárközi kölcsönzés értékelése céljából Kanada 38 legnagyobb közkönyvtárában

130 résztvevő bevonásával azt vizsgálták, mi történik, ha olyan könyvet kérnek, amelyik nincs meg az illető könyvtárban. A tapasztalt 52%-os kielégítési arány és a 38 napos átfutási idő igen gyenge eredménynek számít. A használók elvárásainak és véleményének összehasonlító vizsgálata azt mutatta, hogy legtöbben csalódottak voltak a kapott szolgáltatással. A vezetésnek ezért a használói elégedettség megteremtése érdekében hatékonyabbá kell tennie ezt a szolgáltatást.

(Autoref.)

96/278

SIDDIQUI, Moid A.: Compact disk indexes effect on interlibrary loan at a university library = Libri. 45.vol. 1995. 3/4.no. 178-185.p. Bibliogr. 21 tétel.

A CD-ROM indexek használatának hatása a könyvtárközi kölcsönzési kérések megszaporolására, egyetemi könyvtárban

Adatbázis; CD-ROM; Egyetemi könyvtár; Könyvtárközi kölcsönzés

A cikk azt vizsgálja, hogy egy egyetemi könyvtárban (King Fahd University of Petroleum and Minerals, Dhahran, Szaúd-Arábia) a CD-ROM indexekben való keresés milyen hatást gyakorolt a könyvtárközi kölcsönzésre. Az adatokat három évre kiterjedően gyűjtötték – 1991 júliusától (a CD-ROM szolgáltatások kezdete) 1994 júniusáig – az oktatók, hallgatók és kutatók által a referenz-szolgálatnak benyújtott könyvtárközi kölcsönzési kérések elemzése alapján. Az eredmények azt mutatták, hogy a könyvtárközi kérések száma a CD-ROM keresések nyomán növekedett, ami extra költségeket jelent a könyvtár számára. A cikk a CD-ROM kereséseknek a személyzetre gyakorolt hatását (létszám, megterhelés stb.) is tanulmányozza.

(Autoref.)

96/279

KOEHLER, Barbara M. - KIM, Chung Sook: Overnight document delivery service = J.Interlibr.Loan Doc.Del.Inf.Supply. 6.vol. 1995. 1.no. 41-44.p.

Dokumentumszolgáltatás - estéről reggelre

Egyetemi könyvtár; Másolatszolgáltatás; Nyitvatartási idő; Távmásolás; Térítéses szolgáltatás

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

Gazdasági okok miatt a Johns Hopkins Egyetem Welch Orvostudományi Könyvtára 1993 júliusában csökkentette nyitvatartási idejét. Eközben ugyan fejlesztette távolról elérhető elektronikus szolgáltatásait, de a használókat – különösen az orvostanhallgatókat – kellemetlenül érintette, hogy késő este nem tudtak hol másolatot készíteni. A könyvtárosoknak azt az ajánlatát sem fogadták lelkesen, hogy éjszaka elvégezhetik a távoli keresést az online katalógusban, kinyomtathatják a találatok listáját, majd a másolatokat másnap elkészíthetik a könyvtárban.

Végül a könyvtár éjszakai másolási szolgáltatást indított. Hétfőtől csütörtökig este 9 és reggel 8 között az elvégzett keresések találatai közül kiválasztott tételeket (ha megállapítást nyert, hogy lelőhelyük az adott könyvtár) e-postán be lehet küldeni a könyvtár dokumentumszolgáltató részlegének, amely elkészíti a másolatot, és azt déltől át lehet venni a kölcsönzési részlegben. Mindehhez speciális éjszakai tarifát alakítottak ki. (A cikkben csak a normál tarifát adják meg, amely cikkenként 4 dollár – a ref.)

A háromhónapos tesztelés során naponta átlagosan 50 kérés érkezett, kb. 360 oldalnyi másolásra. Olyan népszerű lett ez a szolgáltatás, hogy ki kellett dolgozni korlátozásának feltételeit, amely szerint egy használó éjszaka csak 10 cikk-másolatot kérhet. A további kéréseket szokásos nappali kérésnek tekintik és aszerint számolják is el.

A használók javaslatára beszereztek egy olcsó asztali faxkészüléket is. Az ezen történő

szolgáltatásért cikkenként plusz egy dollárt kell fizetni.

(Hegyközi Ilona)

96/280

GINGOLD, Monique: Les bibliothèques universitaires et la fourniture électronique de documents = Bull.Bibl.Fr. 41.vol. 1996. 1.no. 70-74.p. Bibliogr. 7 tétel.

Elektronikus dokumentumok cseréje egyetemi könyvtárak között

Dokumentumszolgáltatás; Egyetemi könyvtár; Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus publikáció

Franciaországban, akárcsak világszerte, kereskedelmi és egyéb intézményi szolgáltatások és kísérletek próbálják áthidalni a hozzáférés és a dokumentumellátás közötti szakadékot, közvetlen elektronikus vagy távmásolási szállítási lehetőségeket kínálva a használóknak. Az európai EDIL (Electronic Document Interchange between Libraries) négy olyan ország között vizsgálja az adatcsere lehetőségét, amelyek különböző szerkezetű és eltérő szabványokra épülő elektronikus dokumentumokat használnak. A projekt GEDI (Group on Electronic Document Interchange) szabványokra alapszik, amelyek különböző szintű konverziókkal biztosítják a kompatibilitást. Franciaországban speciális konverziós állomásokat hoztak létre az elektronikus dokumentumszállítás zökkenőmentes megvalósítására.

(Autoref.)

96/281

KILPATRICK, Thomas L. - PREECE, Barbara G.: Serial cuts and interlibrary loan: filling the gaps = Interlend.Doc.Supply. 24.vol. 1996. 1.no. 12-20.p. Bibliogr.

Mennyiben tudja pótolni a könyvtárközi kölcsönzés a külföldi folyóiratok lemondása kö-

vetkeztében támadt hiányokat, nagy egyetemi könyvtárban

Dokumentumszolgáltatás; Egyetemi könyvtár; Elektronikus folyóirat; Folyóirat; Gyarapítási keret; Könyvtárközi kölcsönzés

A 80-as évek után a közpénzekből fenntartott amerikai felsőoktatási és tudományos könyvtárak a kiadványtermés növekedése és a költségvetések szűkülése miatt arra kényszerültek, hogy revideálják gyarapítási elképzeléseiket, és a saját állománnyal egyenértékűnek fogadják el a hozzáférés biztosítását is.

A Tudományos Könyvtárak Szövetségének (Association of Research Libraries, ARL) felmérése szerint a folyóiratokra költött összeg 1986 és 1990 között 52%-kal, 1990 és 1994 között 63%-kal nőtt. Ugyanakkor a könyvtári költségvetések 1981 óta 244%-kal nőttek, az állományok viszont 12%-kal. A folyóiratok átlagára 105%-kal emelkedett. Ferguson és Kehoe vizsgálata kimutatta, hogy minimum 10 folyóiratcikk igénylése esetén azonosak a folyóirat megvásárlásának és a cikkek könyvtárközi kölcsönzésben vagy dokumentumszolgáltatótól való beszerzésének a költségei.

A könyvtárak a cikkek beszerzésének egyéb módjait keresik, ezek a következők: 1. könyvtárközi kölcsönzés, 2. kereskedelmi dokumentumszolgáltatás, 3. a cikkek beszerzése teljes szövegű adatbázisokból, 4. az elektronikus folyóiratokhoz való hozzáférés az Interneten.

A költségvetések csökkenése negatívan hatott mind a kölcsönvevő, mind a kölcsönadó könyvtárakra. Egyre nőtt az igény a kölcsönzésre, ugyanakkor egyre kevesebb címet tudtak cserében szolgáltatni. Ezért kerestek más forrásokat, köztük a dokumentumszolgáltatókat. Egy 1994-es ARL-felmérés szerint a válaszadók 87%-a a dokumentumszolgáltatókat veszi igénybe. A dokumentumszolgáltatás anyagilag és időben is megfelelőbb számukra. Egy másik újszerű módszer, hogy a használók számára közvetlenül lehetővé teszik, hogy pl. az UnCover és a FirstSearch szolgáltatásokat közvetlenül igénybe vegyék. Sok könyvtárban a korábbi folyóirat-előfizetési kereteket átirányították a dokumentumszolgáltatásra. Az ARL állásfoglalásban ösztönzi a könyvtárakat, hogy használóik számára tegyék

lehetővé az önellátást, és a beszédett térítést a tájékoztatás költségeire fordítsák.

Mindezt illusztrálja a Southern Illinois Egyetem Morris Könyvtárának esete (2 millió kötet, 14 ezer kurrens folyóirat-előfizetés, 25 ezer hallgató, 5000 oktató és egyéb munkatárs). A könyvtár az 1990-es költségvetési évben jelentősen csökkentette folyóirat-előfizetéseit. 1241 folyóiratcímet töröltek, és ezzel 233 ezer dollárt takarítottak meg. A könyvtár négy tematikus részlegében (humán tudományok, társadalomtudományok, pedagógia és pszichológia, természet-tudomány) valamint a hallgatói könyvtárban és a bibliográfiai olvasóteremben külön-külön meghatározták a teljes folyóirat-költségvetésből való százalékos részesedést és hogy milyen dollárösszeggel kell azt csökkenteni. Valamivel több, mint egy hónap állt rendelkezésre. A döntésnél három tényezőt vettek figyelembe: 1. a cím fontosságát, 2. az árat, 3. az előző évi infláció mértékét az adott cím esetében. Az idő rövidsége miatt nem konzultáltak az oktatókkal, és nem is értesítették őket a döntésről. Végül 727 folyóiratot és 514 standing ordert mondtak le. Összesen 859 cím volt külföldi (69%). A legtöbb címet a természettudományi gyűjteményből törölték, ezt követte sorrendben a társadalomtudományi és a humán tudományi gyűjtemény.

Az 1994 január-júniusi vizsgálati időszakban regisztrált 3143 kérésből 124 vonatkozott a törölt folyóiratokra, mégpedig azok közül 58-ra (ez kevesebb volt, mint a törölt címek 5%-a), 30 cikkre szólt egyedi kérés, a többire 2-10 kérés. Mindez megerősítette, hogy a törlési döntés helyes volt. A kért cikkeknek 47%-a volt külföldi, és közülük csak egy volt nem angol nyelvű. A törölt standing orderek közül csak 3%-ra érkezett kérés. Ahogy várható volt, a természettudományi könyvtárból érkezett a legtöbb könyvtárközi kölcsönzési kérés (71%).

A könyvtárközi kölcsönzési részleg három módszerrel elégítette ki a kéréseket: 1. dokumentumszolgáltatóktól (52%), 2. könyvtárközi kölcsönzéssel (44%), 3. kiadóktól (4%). A személyzet igyekezett hagyományos és nem hagyományos forrásokat felderíteni. Az 58 címre keresést végeztek az OCLC-ben, az UnCoverben, a UMI-nál, a BLDS-nél, különös figyelemmel a földrajzilag közel eső lelőhelyekre. Csak három címet nem találtak meg egyik dokumentumszolgáltatónál sem, hanem csak másik könyvtárban. A 124 dokumentum beszerzésének költsége 773

USD volt, cikkenként 6,24 USD, a folyóiratok lemondásának egyik fő célja, a megtakarítás tehát teljesült.

A változások óta a könyvtárközi kölcsönzési kérések száma 28%-kal nőtt a könyvtárban. A telefax fejleményei és az egyéb átviteli rendszerek (pl. az Ariel) jelentős mértékben csökkentették a hagyományos könyvtárközi kölcsönzési tranzakciók időigényét. 1993-tól törekedtek arra, hogy a dokumentumszolgáltatást is bevegyék a szokásos munkafolyamatok közé. Egy kísérlet keretében például 1993 őszén az utóbbi öt évben megjelent cikkeket az UMI-től rendelték meg, ha ott megvoltak és a cikkenkénti költség nem haladta meg a 15,50 USD-t. Egy év múlva ezt más dokumentumszolgáltatókra is kiterjesztették.

Országosan érvényesül az a tendencia, hogy a gyarapítási keretet átcsoportosítják a könyvtárközi kölcsönzési tevékenységekre. 1995-ben a természettudományi könyvtár kísérleti program keretében gyors beszerzésre kezdte használni a dokumentumszolgáltatókat, és ott bizonyos kereteket lekötött. A teljesítési időt vizsgálva kiderült, hogy a dokumentumszolgáltatók gyorsabban, mint a hagyományos könyvtárközi kölcsönzés (átlagos idejük 3,6 nap, szemben 14,6 nappal).

Egyéb kísérletek is zajlanak, például könyvtárközi kölcsönzési opció kialakítása a FirstSearch-ben és könyvtárközi kölcsönzési űrlap létrehozása a WWW-n.

(Hegyközi Ilona)

96/282

NOBLE, Rick: Document delivery and full text from OCLC = *El.Libr.* 14.vol. 1996. 1.no. 57-60.p.

Az OCLC teljes szövegű dokumentumszolgáltatása

Dokumentumszolgáltatás; Elektronikus folyóirat; Teljes szövegű adatbázis

Online keresői számára az OCLC különféle formában nyújt hozzáférést a teljes szövegű dokumentumokhoz. A cikk a *FirstSearch* nevű szolgáltatás lehetőségeire helyezi a hangsúlyt. Bemutatja a *NetFirst* nevű adatbázist, amely a

használót az Internet releváns forrásaihoz irányítja, és az *Electronic Journals Online*-t. Ez utóbbi tudományos, műszaki és orvostudományi folyóiratok teljes szövegét tartalmazza, színes képekkel, képletekkel, ábrákkal, táblázatokkal, és bibliográfiai adatbázisok rekordjaihoz vezető hipertext-kapcsolatokkal. Bemutatja az OCLC piackutatásának eredményeit is, amely az amerikai egyetemi, közművelődési és szakkönyvtárak dokumentumszállítási igényeinek a felderítésére irányult.

(Autoref.)

96/283

WYNNE, Peter M.: Experimentation with electronic document delivery in the BIBDEL project at the University of Central Lancashire = *El.Libr.* 14.vol. 1996. 1.no. 13-20.p. Bibliogr.

Elektronikus dokumentumszolgáltatás: a University of Central Lancashire kísérlete a BIBDEL projekt keretében

Dokumentumszolgáltatás; Elektronikus publikáció; Kísérlet

Az Európai Unió támogatta BIBDEL projekt a távoli szolgáltatások között elektronikus dokumentumszállítás lehetőségeit is vizsgálja.

A Central Lancashire Egyetemen folytatott kísérletben a bradfordi MCB University Press hét folyóiratának fájljait használták. Az amúgy is előfizetett nyomtatott forma szolgált az összehasonlításra.

Az MCB által használt Quark DTP szoftverről külső céggel át kellett alakítani a fájlokat PDF formátumra. Külön-külön fájlokba kerültek a tartalomjegyzékek és az egyes cikkek. A fájlokat fastruktúrába rendezték, amelyet útmutatóként ki is nyomtattak.

A host gép, amely rá volt kapcsolva az egyetem Ethernet hálózatára egy 486 DX, 66 MHz-es PC volt, 16 Mb RAM-mal és 270 Mb merevlemezrel. Az ugyanilyen távoli gépet a Newton Riggs College mezőgazdasági főiskolai karon helyezték el. A kommunikáció telefonvonalon, 14,4 kbps sebességű modemmel történt. A kommunikáció és a fájl-átvitel szoftvere a „Remotely Possible” volt.

A távoli gépen az átvitt fájlokat az Adobe Acrobat Reader nevű szoftver segítségével tették olvashatóvá. A nyomtatott formához hasonló fájlok jól nézhetőek voltak 17 collos SVGA monitoron, de a minőség jelentősen romlott kisebb monitorokon. A fotók különösen jók voltak, és akár 250-szeres nagyítást is elbírtak.

Egy átlagos hosszúságú cikk fájljának átvitele 20 másodpercet vett igénybe.

Egy egyszerű keresőeszköz is rendelkezésre állt, és a szöveg kivágható-másolható, más alkalmazásokba exportálható volt, ami ellensúlyozza az ilyen bittérképes fájloknak a ASCII formátummal szembeni hátrányát.

A cikk beszámol a költségekről, és kitér néhány szerzői jogi kérdésre is.

(Koltay Tibor)

96/284

CORNISH, Graham P. - PROSEKOVA, Svetlana: Document supply and access in times of turmoil: recent problems in Russia and eastern Europe = Internlend.Doc.Supply. 24.vol. 1996. 1.no. 5-11.p. Bibliogr. 6 tétel.

A dokumentumok szolgáltatása és hozzáférhetősége viharos időkben: Oroszország és a kelet-európai államok problémái

Gazdaságosság -könyvtárban; Könyvtárközi kölcsönzés; Könyvtárpolitika; Térítéses szolgáltatás

A politikai és gazdasági változások Oroszországban, a Független Államok Közösségében, valamint Közép- és Kelet-Európában a dokumentumellátás hagyományos rendszerének szétzilálódásához vezettek. A megfelelő finanszírozás hiányában és a növekvő árak miatt a szerzeményezés csökkent. Rossz a kötelespéldány-szolgáltatási fegyelem. A referenzs-kiadványok száma és példányszáma jelentősen csökkent. Alig van együttműködés a könyvtárközi kölcsönzés, a koordinált szerzeményezés területén, és áll a hazai és nemzetközi dokumentumellátás. A miniszteriális hovatartozás akadályait egyre nehezebb leküzdeni.

Oroszországban a regionális könyvtárak állományának 50-80%-át duplumok jelentik, míg ezeket a példányokat csak évi 0,2-0,4 alkalommal igénylik az olvasók.

Rossz a folyóirat-ellátottság.

Az olyan könyvtárak, mint az Orosz Állami Könyvtár vagy az Orosz Nemzeti Könyvtár és néhány szakterület vezető könyvtára teljesebb gyűjteménnyel rendelkezik, de belső szabályok előírják, hogy az új szerzemények kettő-négy évig csak az olvasóteremben legyenek hozzáférhetőek.

A legfőbb akadály a dokumentumellátás előtt az információ hiánya. Nincs teljes és aktuális katalógus az új szerzeményekről. A kevés számú hasonló kiadvány nagy késéssel jelenik meg.

Az orosz nemzeti bibliográfia, a nemzeti orvosi bibliográfia és az orosz szabadalmak bibliográfiája CD-ROM-on jelenik meg, de sok könyvtárban nincsenek meg a használatukhoz szükséges berendezések.

A nemzeti könyvtári adathálózat, a LIBNET első fázisában a hat legnagyobb orosz könyvtár fogja összekötni Moszkvában.

A legtöbb könyvtárban nem megfelelő a technikai eszközök színvonala és a személyzet ilyen irányú képzettsége. A telekommunikáció szintje, ideértve a telefont, igen alacsony.

A biztonság hiányosságai folytán egy-egy regionális könyvtár évi 800-1000 dokumentumot soha sem kap vissza a könyvtárközi kölcsönzésből, és sok a megrongált-megrongálódott csomag.

Sok könyvtár csak térítés ellenében nyújt könyvtárközi kölcsönzést, de a feltételeket minden egyes könyvtárral külön-külön tárgyalják meg. A kölcsönös fizetések kérdése nemzetközi szinten még rendezetlenebb.

A külföldről kért dokumentumok száma jóval nagyobb mint a küldötteké.

Az Orosz Állami Könyvtár mint nemzeti kötelespéldány-könyvtár szerzi be a legtöbb dokumentumot Oroszországban, de még könyvtáron belül sem mindig tudja biztosítani azok hozzáférhetőségét. Gyűjteménye a humaniorák és a társadalomtudományok területén igazán gazdag. A könyvtárközi kérések többsége viszont nem ezekről a tudományterületekről származik.

A volt Szovjetunió országaiból érkező kérések aránya a korábbi 20,5%-ról 7%-ra csökkent. Ez a tendencia folytatódik a balti államok esetében, míg Belorusziából, Kazahsztánból és Moldovából újra felveszik a kapcsolatokat az orosz könyvtárakkal.

A volt szocialista országokból jövő kérések aránya 47,6%-ról 24%-ra esett vissza, ami pl.

Bulgária esetén 21%-ról 10%-ra való csökkenést jelent.

A kérések zöme azonban korábban és ma is az orosz könyvtárakból kerül ki.

Az Orosz Állami Könyvtár 4000 könyvtártól 100 ezer kérést kap évente.

A könyvtárközi kölcsönzési szolgálat működése nem hatékony, felszereltsége elégtelen. Kézi módszerekkel dolgoznak, pl. nincs másológépük sem.

Az Orosz Állami Könyvtár tervezett rekonstrukciója idején még nehezebb helyzettel kell szembenézni.

(Koltay Tibor)

Lásd még 324

Dokumentációs eljárások és termékeik

96/285

HARTLEY, James - SYDES, Matthew: Which layout do you prefer? An analysis of readers' preferences for different typographic layouts of structured abstracts = J.Inf.Sci. 22.vol. 1996. 1.no. 27-37.p.

Az olvasók véleménye az annotációk struktúrájának (rovatokra tagolásának) különféle nyomdai kivitelezési formáiról

Felmérés [forma]; Referátum; Tipográfiai szerkesztés

ELŐZMÉNYEK. Az orvosi folyóiratokban újabban a strukturált annotációk, mint amilyen ez is, felváltották a hagyományos, szerkezet nélküli rezüméket. Az alcímek száma és részletei, akárcsak a tipográfiai beállítások azonban változóak.

CÉLOK. A jelen cikkben közreadott tanulmány azt vizsgálta, hogy az olvasók milyen tipográfiai megoldásokat részesítenek előnyben az alcímekre, illetve a teljes annotáció elrendezésére vonatkozóan.

RÉSZTVEVŐK. A felmérésben több, mint 400 olvasó vett részt: egyetemi és posztgraduá-

lis hallgatók, kutatók és oktatók a társadalomtudományok területéről.

MÓDSZER. A strukturált annotációkban használt alcímek legkedveltebb tipográfiai változatának vizsgálatát három szakaszban végezték; a végső változat az utolsó vizsgálat eredményeként állt elő. Ezután két további tanulmány következett az annotációk elhelyezésére vonatkozó preferenciák megállapítására.

EREDMÉNYEK. Az alcímek legkedveltebb tipográfiai megoldását (verzál, félkövér) a jelen annotáció szemlélteti. Az olvasók, akárcsak itt, a sorkihagyást is kedvelték az egyes alcímekkel elválasztott bekezdések között. Az elhelyezésre vonatkozóan a legkedveltebb változat a cikk előtt megjelenő, egyhasábos, középre zárt megoldás volt.

(Autoref.).

96/286

KEYSER, Piet De: Developing a database of educational videos by conversion of suppliers catalogues = Audiov.Lib. 22.vol. 1996. 1.no. 50-54.p.

Oktatási videók adatbázisának kifejlesztése forgalmazói katalógusok konverziójával

Adatbázis -pedagógiai; File-szervezés -gépi; Kiadói katalógus; Videokazetta

A szerző a leuveni (Belgium) katolikus egyetem tanárképző karának könyvtár-koordinátora. Megállapítása szerint akkor is megvan a lehetőség audiovizuális anyagokat tartalmazó nagy adatbázisok építésére, amikor CD-ROM vagy távoli szolgáltatás formájában nem áll rendelkezésre közvetlenül letölthető forrás.

A szóban forgó példa egy tanárképző tanszék könyvtárában zajlott le Heverlee-ben, melynek során flamand nyelvű pedagógiai videóknak egy 7500 rekordos adatbázisát építettek fel néhány hónap alatt. A tanszéken mintegy 1000 hallgató tanul, 100 tanár irányítása mellett. A könyvtárban egy gyakorlott könyvtáros és két fő felidős kisegítő személyzet, továbbá – az audio-

vizuális részlegben – egy teljes munkaidős és egy részmunkaidős kolléga dolgozik. Utóbbi kettő nem könyvtáros.

1993 nyarán, a projekt kezdetén az audiovizuális részlegnél kb. 2500 videó volt, amelyekről egy dBASEIII+ adatbázis állt rendelkezésre. Az adatbázisban csak cím, vetítési idő és egy-két tárgyszó szerint lehetett keresni.

A fejlesztés érdekében számos területen kuttattak és érdeklődtek. Első döntésük az volt, hogy a dBASEIII+ helyett a CDS-MikroISIS adatbáziskezelőre térnek át. A konverzióhoz az Unesco ingyenes szoftvert biztosít. Az ISIS-adatbázist CCF formátumban fejlesztették ki.

A csoport ezután áttekintette a lehetséges adatbeszerzési forrásokat, aminek eredményeképpen három olyan intézményre bukkantak, amelytől videóanyagot tartalmazó rekordokat vehettek át. Így 2000 rekordot a Flamand Oktatási Minisztériumtól, 400 rekordot a nemzeti rádió és televízió dokumentumtárától és 750 rekordot a kisebbségi központtól. Mindhárom forrás CDS/ISIS-ben nyújtotta a rekordokat. Ezt követően további húsz kisebb fájlt konvertáltak az adatbázisba, végül néhány nyomtatott forrást is igénybe vettek az adatbázis kiegészítéséhez.

Egy dolgozatban a kereskedelmi katalógusokkal kapcsolatosan a szerző azt a megállapítást tette, hogy a kínált állományt cím szempontjából is csak 75%-ban írják le helyesen, a gyártási és forgalmazási időpontok vonatkozásában ez az arány 50%, és a további közreműködőkre vonatkozó megjegyzés vagy a sorozati adatok esetében még rosszabb. A programban részt vevő csoport megfigyelései egybeestek e megfigyelésekkel, a kereskedelmi katalógusok ugyanakkor kivonatok, kulcsszavak és jegyzetek formájában számos olyan információt nyújtanak, amelyeket a fent említett dolgozat nem vett figyelembe.

1993 decemberére az adatbázis 7500 rekordosra növekedett, s a rekordok csaknem fele tartalmazott annotációt is. 1995 végére ez a mennyiség 12767 rekordra növekedett, az annotációk aránya pedig 64%-ra. Az annotációk átlagos hosszát 46 szónak mérték – a szavakra MikroISIS-eszközökkel keresni lehet. A rekordok 80%-ában a „Megjegyzés” mező is tartalmazott adatokat, elsősorban a videó lehetséges felhasználási területeiről.

Az adatbázisépítés körül azonban nehézségek is mutatkoztak:

– duplumrekordok bukkantak föl az adatbázisban, módszeres felismerésük rendkívül nehéz volt;

– egy indexelési probléma miatt 750 rekord annotációiban kénytelenek voltak nélkülözni a nagybetűket;

– egyre szűkültek azok a források (az az intézményi kör), ahonnan újabb rekordokat lehetett volna beszerezni.

Mindezek ellenére az állomány a flamand nyelvterületen messze a legnagyobb videóbázissá nőtte ki magát, és kívánatosná vált, hogy felferüljön az Internetre. E célra az antwerpeni egyetem szervezete látszott megfelelőnek. A csoport itt ütközött a következő nehézségekbe: szerzői jogi okokból az adatbázis primér szolgáltatóinak írásbeli beleegyezését kellett volna megszerezni ahhoz, hogy az adatbázist az Internetre föltehessék. Ilyet szerezni azonban csak mintegy 1000 rekordra sikerült. Emiatt az Internetes megoldás helyett a floppy-s terjesztést választották.

(Csabay Károly)

Lásd még 278

Hátrányos helyzetű olvasók ellátása

96/287

ZYBERT, Elżbieta Barbara: Działalność bibliotek publicznych na rzecz specjalnych kategorii użytkowników = Bibliotekarz. 1996. 1.no. 11-15.p.

A közkönyvtárak munkája a használók speciális kategóriáinak ellátásában

Hátrányos helyzetű olvasó; Közművelődési könyvtár

1994 folyamán Lengyelországban 5308 közművelődési könyvtár, 6371 fiókkönyvtár és 4830 könyvtári ellátópont működött. Ezen felül az 1609 egészségügyi és szociális intézményben 628 könyvtár és 177 ellátópont létezését regisztrálták. A 154 börtön mindegyikében létezett könyvtár. Az más kérdés, hogy a pénztelenség miatt a könyvtári ellátás több mint egyharmada

„alig-alig ellátásnak” bizonyult. Ráadásul nem is minden könyvtár működött rendeltetésének megfelelően (az egészségügyi és szociális intézmények könyvtárai pl. túlnyomórészt nem a betegeket és az ápoltakat szolgálták, hanem az intézmények személyzetét).

A speciális használói csoportok ellátásának java része a területi közművelődési könyvtárakra, nevezetesen a vajdasági és önkormányzati könyvtárakra várt. A speciális csoportok alatt az 1994. évi munkáról készült felmérést értékelő cikk részint fizikailag, részint pedig nemzetiségileg hátrányos helyzetűeket ért.

A fizikailag hátrányos helyzetűek között a vakok és gyengénlátók, a fejlődésben elmaradt gyerekek és a túlnyomórészt öregek közül kikerülő mozgáskorlátozottak szerepelnek. A területi közművelődési könyvtári ellátás intézményei újabban a süketnémákat is ebbe a kategóriába sorolják.

Elmondható, hogy a területi ellátásban dolgozó könyvtárosok tisztában vannak azzal, hogy az imént említettekről speciális módon kell – kellene – gondoskodniuk. Ahol (kevés helyen) megvoltak erre a feltételek, ki is fejlődtek ellátásuk speciális formái, kezdve az irodalom házhozszállításán, befejezve a hátrányos helyzetben lévő csoportok sajátosságainak megfelelő rendezvényeken (pl. zenehallgatás a vakok számára). Amely településen speciális oktatási-egészségügyi intézmények működnek valamely hátrányos helyzetű csoport számára, ott a helybeli könyvtár a szóban forgó intézménnyel válllvetve fokozza az ellátást, illetve különféle biblioterápiai formákat rendszeresít. Számos példa akad arra is, hogy a könyvtár az érintettek családjával igyekszik valamit „ledolgozni” a hátrányos helyzetből.

Míg a (főként nagyobb) könyvtárak igen ambíciózusak a világnyelveken megjelenő irodalom gyűjtésében, illetve az idegen nyelvek tanulásának elősegítésében, addig csupán kevés könyvtár vette eddig tekintetbe a hatókörében élő nemzetiségieket, illetve alakított ki számukra anyanyelvű állományt és szolgálatot. Pedig az ország 9 vajdaságában élnek németek, 8-ban ukránok, továbbá egy-két vajdaságban litvánok, csehek, szlovákok és cigányok is. A németiség ellátását az NSZK kulturális intézményei segítik, az ukránok általában önerőből próbálkoznak eredményeket elérni az anyanyelven történő olvasásban.

A külön nemzetként el sem ismert kasub és lemák népcsoport életrevalóságát az is jelzi, hogy az önkormányzati könyvtárak szférájában ki tudta magának „harcolni” az anyanyelvű gyűjteményeket.

(Futala Tibor)

96/288

CZAJKOWSKI, Franciszek: Obsługa biblioteczna osób unieruchomionych = Poradnik Bibl. 1995. 11/12.no. 7-10.p.

Házhoz kötött személyek könyvtári ellátása

Testi fogyatékos olvasó

A mozgáskorlátozottak, illetve a házhozkötöttek (angolul összefoglaló néven: housebound people) könyvtári-információs ellátása egyre sürgetőbb követelmény, minthogy az aktív életkorú betegeken, a rokkantakon és egyéb hátrányos helyzetűeken kívül a társadalmakban egyre több az öreg ember is, akik évről-évre növelik a mozgáskorlátozottak és mozgásképtelenek táborát. Kanadai és ausztráliai felmérések szerint 2030-ra a lakosság 22%-a haladja majd meg 65. életévét. Lengyelországban a lakosság 12%-a már ma is mozgáskorlátozott, s minden negyedik családban fordul elő ilyen családtag.

Az UNESCO közművelődési könyvtári kiáltványában (1995) ezért nem véletlenül szerepel a házhozkötöttek és mozgáskorlátozottak könyvtári-információs ellátása már-már állampolgári jogként, az ehhez szükséges feltételek (tolókocsival elérhető könyvtárak, egyéb technikai berendezések, házhozszállítás) biztosítása pedig kötelezettségként. Az IFLÁ-ban 1988 óta külön szekció működik a szóban forgó embercsoport könyvtári ellátásának fejlesztésére.

A könyvek házhozszállítása 1901-ig vezethető vissza, amikor is „ló és bricska segítségével” Massachusetts állam területén a mozgáskorlátozottak könyvtári könyvekhez juthattak. A 40-es években a clevelandi nyilvános könyvtár szervezett hasonló szolgáltatást. Ezt követően az USÁ-ban és Kanadában általánossá vált az efféle tevékenység: a „housebound services librarian”, a „domiciliary librarian”, a „home library services librarian” napjainkban már külön szakosodás a

képző intézményekben és a könyvtári szervezetekben.

Az észak-amerikai példa nyomán Svájcban, Dániában, Finnországban, Hollandiában és Nagy-Britanniában is csakhamar meghonosodott és megerősödött a házhoz kötöttek és mozgáskorlátozottak ellátása, illetve az ehhez szükséges épület- és felszerelésbeli feltételek előteremtése. Legújabbán Ausztrália ér el szép eredményeket e téren. Időközben megszülettek az első szabványosítási dokumentumok is. Ezeket próbálja az IFLA egyetemessé tenni. Eddig a „Guidelines for Libraries Serving Hospital Patients and Disabled People in the Community” c. irányelve került közzétételre.

Lengyelország az élenjárók eredményeihez képest igencsak elmaradt a mozgáskorlátozottak és -képtelenek ellátásában. A cikkíró szerint a tolokocsival akadálytalanul megközelíthető könyvtárak építése, audiovizuális berendezésekkel és alternatív olvasói anyagokkal való ellátása, valamint a személyzet továbbképzése aktuális feladatok, amelyekhez minél hamarabb hozzá kell kezdeni.

(Futala Tibor)

96/289

DIĀNSKAĀ, G.P.: Bibliotečnoe obsluživanje invalidov - na novyj uroven' = Bibliotekoved. 1995. 4/5.no. 20-23.p.

Magasabb színvonalú könyvtári ellátást a rokkantaknak!

Testi fogyatékos olvasó

Az Állami Orosz Vakok Könyvtára (orosz rövidítése: RGBSz) 1991 óta dolgozik a „Mozgássérültek könyvtári ellátása az Orosz Föderációban” c. program megvalósításán. Sokáig úgy tűnt, ez a dokumentum csak terv marad, mivel megvalósításához több millió rubelre lenne szükség, amely az államnak, s főként a Kulturális Minisztériumnak nem áll rendelkezésére. A program azonban széleskörű támogatásra talált a régiók könyvtárosai és a könyvtári társadalmi szervezetek körében. Ez a dokumentum szolgált a mozgássérültekkel kapcsolatos könyvtári munka alapjául.

Eredmények máris mutatkoznak. Példaként szolgálhat a murmanszki, kirovi, novoszibirszki, s főként a krasznojarszki terület, ahol – a helyi önkormányzat támogatásának köszönhetően is – különös figyelmet szentelnek a mozgássérültek kulturális ellátásának. A Krasznojarszki Területi Vakok Könyvtárában 1995 áprilisában köztársasági szintű konferenciát rendeztek a mozgás- és látássérültek könyvtári ellátásának kérdéseiről. A konferencia határozatainak megvalósítását számos tényező hátráltatja, többek között a könyvtárak alacsony költségvetése, a mozgássérültek fogadására alkalmatlan könyvtáráépületek, a speciális formátumú könyvek és megfelelő technikai eszközök hiánya, a könyvtárosok szakmai és pszichológiai felkészületlensége az ilyen típusú munkára stb. Szükség lenne a „nehéz” olvasók ellátására vonatkozó normatívák megváltoztatására is. Világossá vált, hogy egyetlen könyvtár – rendszerint mindenütt a vakok könyvtára – egyedül nem boldogul e feladattal. A fizikai hátránnyal küzdők ellátásában részt kell venniük a köztársasági, a gyermek- és ifjúsági és más könyvtáraknak is. A könyvtárosoknak meg kell érteniük, hogy a mozgássérültek ugyanolyan (közkönyvtári) szolgáltatások igénybevételére jogosultak, mint az egészségesek. A vakok könyvtárai pedig a látássérülteken kívül olyan olvasók ellátását vállalhatják magukra, akik valamilyen okból nem képesek a normálbetűs könyvek olvasására. Sajnos ma még sok könyvtár megtagadja a mozgássérültek kiszolgálását, mások nem tudják, hogyan kezdjenek hozzá a feladathoz.

A helyzet egyre sürgetőbbé válik, a mozgássérültek száma folyamatosan nő: országosan 8,2 millióra tehető a számuk (ez Oroszország lakosságának 5,4%-át jelenti). E réteg ellátásának javításában meghatározó szerepet játszik a könyvtáros társadalom, a szakmai szervezetek, a szaksajtó és a könyvtárosképző intézmények. Az első lépések már megtörténtek. A folyóiratokban és gyűjteményes kötetekben egyre több publikáció jelenik meg e témáról, s a Moszkvai Állami Egyetemen már három éve folyik a „Mozgássérültek könyvtári ellátása” c. szakkollégium.

A Moszkvai Könyvtáros Egyesület keretén belül négy éve működik a mozgássérülteket ellátó könyvtárak szekciója, amely az RGBSz épületében székel s a terület vezető szakembereit foglalja magában. Az egyesület tevékenységének köszönhetően megnőtt az RGBSz és a háló-

zatához tartozó szakkönyvtárak tekintélye, sok könyvtáros most szerzett tudomást létezésükről.

Az RGBSz szorosan együttműködik az ugyancsak az épületében székelő Könyvtári Alappal, amely szponzorokat keres a könyvtár működéséhez, segít a könyvtár által készített módszertani és bibliográfiai anyagok eladásában. 1994-ben az alap 1,2 millió rubelt fordított hangos könyvek beszerzésére, melyeket azután a mozgássérülteket ellátó közkönyvtárak között osztottak szét. Az alap 2 millió rubellel járult hozzá az említett 1995-ös krasznojarszki konferencia szervezéséhez.

Az alapon belül 1993-ben létrehozott Tudományos Programok és Pályázatok Bizottsága felkarolta a „Mozgássérültek könyvtári ellátása” nevű programot, s ennek keretében támogatást nyújtott az RGBSz egyik vezető szakemberének háromhónapos, a Kongresszusi Könyvtárban tett tanulmányútjához. A bizottság részt vett az 1995 októberében az RGBSz-ben rendezett „Az információ egyenlő elérésének biztosítása a vakok és gyengénlátók számára” c. nemzetközi konferencián is, amely a vakok könyvtári ellátása oroszországi megszervezésének 100. évfordulója jegyében zajlott.

A mozgássérültek könyvtári ellátása programjának megvalósításában remélhetőleg más társadalmi szervezetek is kiveszik részüket, többek között a nemrégiben alakult Oroszországi Könyvtári Egyesület is. Ez a szervezet az ALÁ-hoz hasonlóan kidolgozhatná a vakok és fizikailag hátrányos helyzetűek könyvtári ellátásának irányelveit, ami minden könyvtár számára alapvető segítség lehetne.

(Feimer Ágnes)

96/290

KENDALL, Margaret: Public library services for older adults = Libr.Rev. 45.vol. 1996. 1.no. 16-29.p. Bibliogr. 49 tétel.

Közkönyvtári szolgáltatások idősebb olvasóknak

Idős olvasó; Közművelődési könyvtár

Az elmúlt évtizedben sok szó esett arról, hogy a közkönyvtárak milyen fontos szerepet játszanak az idős emberek életében. A cikk átte-

kinti a kérdés szakirodalmát, különös hangsúlyt helyezve a legújabb kutatásokra. A gyakorlati fejlesztési tervek költséigényeik szerint csoportosítja, megkülönböztetve az alacsony vagy marginális költségeket igénylő ajánlásokat azoktól, amelyek számára a középtávú és hosszútávú tervekben külön költségfedezetet kell biztosítani.

(Autoref.)

96/291

MERWE, Frans van der: The challenges of a public library service in a multicultural society = Cape Libr. 39.vol. 1995. 10.no. 12-14.p.

A közkönyvtár feladatai egy soknemzetiségű társadalomban

Közművelődési könyvtár; Nemzetiségi olvasó

A Nyugat-Cape tartomány központi közművelődési könyvtára igazgatója a cikkben röviden jellemzi Dél-Afrika és a tartomány kulturális állapotát (pl. országosan 11 hivatalos nyelv, a tartományban 3; országosan 27 ezer lakosra jut egy könyvtár, a tartományban 13 ezer; a tartomány népességének 72%-a tud írni-olvasni), és szükségesnek látja leszögezni, hogy a könyvtár feltételek nélkül támogatja az új, fekete többségű nemzeti egységkormányt és annak újjáépítési és fejlesztési politikáját.

A Cape Townban (Fokváros) működő tartományi könyvtárhoz 240 közművelődési könyvtár tartozik, 1045 dolgozóval. A könyveken kívül videokazetták, reprodukciók és magazinok is kölcsönözhetők. A lakosság 28%-a könyvtárhasználó (az ország összes könyvtárhasználójának 26%-a él itt). A tartományi könyvtár besegít a hozzá tartozó könyvtárak finanszírozásába, részben azzal a céllal, hogy kijavítsa az apartheid-politikából eredő múltbeli egyenlenségeket. Fontos cél könyvtárak létesítése olyan helyen, ahol az emberek tömegei élnek, de nincs könyvtáruk. Ezekben az új épületekben nagy teret hagynak az oktatás céljára. (Sok gyerek a közművelődési könyvtárban írja meg a házi feladatát, s itt rendeznek meseórákat, itt lehet zenét hallgatni, tévét nézni, játszani.)

TÁJÉKOZTATÁSI RENDSZEREK

A fővárosban sok helyen lehet csatlakozni a tartományi könyvtár számítógépes rendszeréhez (CPALS), amely az országos rendszerekkel is össze van kötve. A vidéki településeken erre még alig van mód. 1995 óta 28 vidéki könyvtárnak juttattak személyi számítógépeket. A közlekedéstől távol fekvő települések ellátásának javítására a Vidéki Alappal (Rural Foundation) működnek együtt. A farmokon helybeli önkéntesek dolgoznak a könyvtári egységekben, a könyvkölcsönzésen kívül mesélnek és zenélnek is a gyerekeknek. Felkészítésükre évente rendez tanfolyamot a tartományi könyvtár. A szakfelügyeleti feladatok ellátásán kívül a tartományi könyvtár széles körű szakkiadói tevékenységet is folytat (az útmutatók, módszertani anyagok és nyomtatott katalógusok mellett ők adják ki a *Cape Librarian* c. szaklapot is – amelyben e cikk megjelent).

A tartományi könyvtár jelentős könyvtárközi kölcsönzési tevékenységet végez, amellet mintegy 400 ezer kötetet vásárol évente, a tagkönyvtárak számára is. Nagy hiány van a Xhosa népnyelvén írott könyvekből. Most egy év alatt kb. 50 új gyerekkönyvet szereznek be – 35 ezer példányban! (Korábban 5-10 műről lehetett csak szó.) Jelentős számban vásárolnak tankönyveket, segédanyagokat. Erőfeszítéseket tesznek az írástudatlanság felszámolására.

A könyvtár- és irodalompropagandának különleges nehézségeket kell leküzdenie (nemzeti megosztottság, szegénység, írástudatlanság). Mindennel próbálkoznak: könyvkiállításokat népszerűsítő transzparenszekkel, könyvtári héttel, többnyelvű könyvtári szatyrokkal, vetélkedőn elnyerhető könyvtári pólóingekkel, gyermekkarnevállal (a különféle nemzeti nyelven beszélő gyerekek figyelmét szöveg nélkül, egy dzsungelkönyvtárban játszó állatfigurákkal keltették fel, a serdülőkorúaknak könyvtári képregényt adtak ki, jassznyelvű aláírásokkal). Ezek a kampányok igen sikeresek voltak, 4-13%-kal emelték a könyvtárhasználatot, ill. a kölcsönzést. A dél-afrikai könyvtárosok azon dolgoznak, hogy a demokratizálódás után tevékenyen hozzájáruljanak a nemzetépítéshez, s hogy ez az új Dél-Afrika olvasónemzetté válhasson.

(Mándy Gábor)

Lásd még 231

Hálózatok, regionális rendszerek

96/292

SHRAIBERG, Yakov - GOUCHAROV, Mikhail: Telecommunications, networking and CD-ROMs in Russian libraries = FID News Bull. 45.vol. 1995. 11.no. 333-339.p.

Távközlés, hálózatosítás és CD-ROM-ok az orosz könyvtárakban

CD-ROM; Gépi könyvtári hálózat; Számítógéphálózat

A szerzők rövid visszatekintést adnak a hajdani Szovjetunió távközlési helyzetéről, megjegyezve, hogy csak a gigantikus méretű, összszövetségi rendszerek működőképességét lehetett biztosítani. A jól működő intézmények közé tartozott két könyvtár: az Orosz Nemzeti Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtár, valamint a Szovjet Tudományos Akadémia szibériai tagozatához tartozó Állami Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtár. A távkapcsolathoz többfelhasználós ESZ-számítógépeket használtak, az adattovábbítás a VNIIPAS segítségével történt, X.25-ös protokoll alapján.

A Szovjetunió felbomlása után megjelent a TCP/IP protokoll is, ezt használják az olyan újkeletű, népszerű hálózatok, mint a RELCOM/DEMOS, a SOVAM TELEPORT és a GLASNET. (Az X.25-ös protokoll is használatban van, a VNIIPAS-hálózat keretében: az IASNET, a ROSPAC és a ROSNET épül rá.) A RELCOM volt az első hálózat Oroszországban, amely lehetővé tette az e-mail elérést (amit az is népszerűsített, hogy az Orosz Posta országon belül is olykor háromhónapos késéssel továbbította a leveleket!) – ehhez csatlakozott a legtöbb könyvtár